

La història de la Costa Brava és fascinant, des de molts punt de vista. Diversos episodis l'han feta grandiosa, mítica. En detallem alguns dels més curiosos, desconeguts i determinants.

Els episodis que han fet excelsa la Costa Brava

Els pescadors escalencs, els primers turistes. De la sorra de la cala Rovira de la Platja d'Aro, la segona més oberta del municipi, al nord de la platja gran, surt, solitari, un tamariu, ben separat del fons arbrat del paratge. Quan el van plantar no era pas un arbre, no era pas un plançó, era una estaca. El va falcar un estiuejant, un estiuejant especial, abans els turistes no ocupessin la platja. El va falcar amb unes quantes estagues més, les que calien per aixecar una tenda, amb veles. L'estiuejant es deia Joan Callol i es disposava, com cada estiu, a viure-hi durant uns quants mesos. Aquella branca de tamariu encara era tendra i va arrelar.

No eren els turistes benestants que, des de Llagostera, Caçà de la Selva i Girona colonitzaren, a final dels 50 i principi dels 60, l'immens sorral de la Platja d'Aro, estanyos inclosos; eren els primers estiuejants de la Costa Brava, i ja feia molts anys que ho eren. Parlem dels pescadors escalencs. Ho eren, d'estiuejants, des del segle XIX, que se'n tingui record.

L'Escala, fins a l'arribada del turisme, vivia sobretot de la pesca, i, també de la vinya. Algunes famílies, quan arribava el bon temps, cap als mesos de maig i juny, agafaven les barques, les veles, les xarxes i les estagues de tamariu acabades de tallar, o velles estagues de rem, a més de roba i matalassos, i s'escampaven per tota la costa de l'Empordà i la Selva, l'actual Costa Brava, des de Portbou a Blanes.

Triaven una cala propera a una font d'aigua dolça i, com, un campament nò-

mada, s'hi establien amb tota la família fins el mes de setembre. Si era possible, no gaire lluny d'un mas, per obtenir-hi bestiar i verdura. Alguns deixaven els avis al poble perquè vetllessin la vinya. Es desplaçaven per obtenir més bons ingressos per la seva feina. Ells mateixos, a peu o amb bicicleta, venien el peix per masos i pobles. I també per les primeres torres d'estiueig.

Aquest costum, que era esperat amb delit per la mainada i pels vailets, es va mantenir ben ferm, deixant a banda el parèntesi de la guerra civil, fins al final de la dècada dels 50, en arribar el turisme. Malgrat tot, algunes famílies continuaren practicant el costum fins

no fa gaires anys, ni que fos com a lleure, és a dir, com a estiuejants i prou, per exemple a la cala Farriol, a la costa del Montgrí, i a les cales del cap de Creus.

Els establerts a la Platja d'Aro plantaven les tendes a la Cala Rovira i tenien les barques a la petita cala del costat, més segura, la de sa Cova, separades només per un estret corriol sorrenc, entre dos rocams.

Josep Pla ho recorda. Però la millor descripció la va fer un home de Llagostera, Rafael Mas Ripoll, en un llibre testimonial publicat el 1948, *Coses de Llagostera*. Al relat "Un dia de mar a la Platja d'Aro" explica què veu quan arriba a cala Rovira.

"Arran d'un marge cobert de canyes i figuerasses –escriu–, hom veu arrenclerades les tendes dels pescadors escalencs, formades amb teles roges, que fan l'efecte d'un campament alarb. Sobre llargues antenes travades amb estagues de rem s'aguanten les lones tibants i fermes perquè cap mestralada no les pugui arrabassar. En elles, famílies senceres, faci bo faci mal temps, passen la temporada estiueña pescant el millor peix de l'aigua: el lluç, el nero, la llagosta i el calamars. Fins que, amb les primeres gebrades d'hivern, viren la barca cap a l'Escala, on el pescador queda transformat en pagès que conrea la vinya i la userda dels camps."

EL TEMPS

Escalencs joves i grans, a sa Cova. Les dones, mentrestant, devien cuinar o repassar les xarxes.

Presentació de l'autocar Pullman al dia de inauguració del servei Barcelona-S'Agaró.

El servei autocar PULLMAN, que ofereix el servei de BARCELONA A S'AGARÓ i que ha despertat l'fabricació de turisme, per l'elègància de les seves línies i el bon gust imperant en tots els seus detalls, ha estat conatada en els tallers de

Ramon Novell

Fabricació de carrosseries per a automòbils i màquines de gran condició

DE BARCELONA I TELEFON ALS ROSSIGNOL BARCELONA

Les primeres torres d'estiueig, a la platja de Sant Pol, a la dècada dels anys 10. A l'esquerra, el sortint mig arbrat, on s'aixecà S'Agaró i l'Hostal de la Gavina. Publicitat de la platja de S'Agaró, a principi dels anys 30 –en realitat, la de Sant Pol. Propaganda del nou autocar que inaugurava el servei Barcelona-S'Agaró.

La sorra és ocupada en gran part per les xarxes esteses, i, en contrast amb els pescadors, vestits amb calces de vellut arregussades fins a mitja cama i una samarra blava i curta, “com a uniforme del gremi”, apareix, per entre el rocam de la cala, una colla d'estiuejants amb pantaló blanc i pulcre que llueix la seva via esplèndida de joventut i benestar. Eren els primers estiuejants burgesos, benestants, els fills de famílies benestants. Els que acabaren ocupant, deu, quinze anys després, l'espai deixat per les xarxes dels escalencs.

Quan aneu a la cala Rovira, acosteuvos al rocam que la separa de sa Cova. Una placa, amb fotografies, records que, abans i ara, la platja serà la platja dels Escalencs.

S'Agaró, promotor de la Costa Brava. La solitària platja de Sant Pol, al nord de Sant Feliu de Guíxols, quedava tancada al nord per un turó d'escassa vegetació i alçada, aixecada sobre un rocam d'excel·lent interès geològic, amb roques granítiques de gran varietat de formes, textures i colors. Quan el rocam acabava de fer la volta, de penetrar mar endins, es trobava amb una cala solitària, sa Conca, després d'algunes giragonses. Les primeres dècades del segle, les postals de l'època ens mostren el promotori de S'Agaró ben pelat, i, a la platja de Sant Pol, tres torres d'estiueig.

En aquest sortint esquerp, la Costa Brava es va fer senyorial, aristòcrata i cosmopolita. Aquí, Josep Ensesa i Gubert (1892-1981) va començar a construir el 1923, amb la col·laboració de l'arquitecte Rafael Masó, la urbanització que va batejar amb el nom del

paratge, el que li donava la riera que desembocava de Sant Pol, Segueró. Però pensant que, com sa Cova, era un topònim salat, va grafiar-lo *S'Agaró*, per error. I la va completar amb el millor hotel de tota la costa, l'Hostal de la Gavina, una església i, més endavant, amb un magnífic camí de ronda, únic al món.

L'any 1919 s'hi havien instal·lat unes casetes de bany velles i l'any següent, el pare Ensesa (Josep Ensesa i Pujades, 1866-1940) va comprar l'establiment de banys. Això permetria al fill, uns anys després, de descobrir el terreny verge que tancava la platja pel nord i projectar-hi la urbanització.

La confusió entre Sant Pol, que pertany al municipi de Sant Feliu de Guíxols –S'Agaró pertany al de Castell-la Platja d'Aro– amb el Sant Pol de Mar del Maresme, va fer pensar als Ensesa i als primers hotelers instal·lats a la platja que seria més convenient d'identificar tot el paratge amb el nom de S'Agaró.

Buscaven un nom, una marca, perquè volien promoure els banys i els hotels i restaurants, entre els barcelonins.

L'any 1927, un guixolenc resident a Barcelona, Jaume Marill, va començar a organitzar els mítics Viatges Blaus, creuers marítims que es feien els dies de festa, a bord d'un modern vapor de la Companyia Transmediterrània, vorejant la costa. Ell va ser, com diuen els historiadors, qui en realitat va popularitzar l'expressió *Costa Brava*. Arribaven a Sant Feliu de Guíxols i després, amb autocar, podien desplaçar-se fins a S'Agaró. L'any següent, Marill i Ensesa arribaren a un acord i S'Agaró entrava també com a punt

de visita de les excursions. A la tarda, Ensesa organitzava festivals, amb esbarts, cobles i orfeons, a la plaça de S'Agaró.

Un any després, el 1929, es creà un servei d'autocar-pullman que feia la línia Barcelona-S'Agaró. La publicitat parlava d'un luxós autocar que despertava l'admiració de tothom per l'elègància de les seves línies i el bon gust imperant en tots els seus detalls, el mateix bon gust que Ensesa imposava als qui volien visitar S'Agaró i, sobretot, comprar-hi un xalet.

Els programes de mà de les excursions, dels festivals i els opuscles dels viatges amb autocar i amb vaixell, conjuntament amb els fulls de publicitat, van contribuir a reforçar la marca *Costa Brava*. S'hi afegí la revista *S'Agaró* –on escrigueren Pla i Gaziol–, en català abans de la guerra i en castellà, francès i anglès, després, i els festivals de música i torneigs de tennis. Va ser la primera gran promoció turística costabravenca. I el model que, segons molts, s'hauria d'haver seguit a tota la Costa Brava, o en més racons.

Quan Josep Ensesa va veure que la Platja d'Aro optava pel turisme de massa i permetia de construir gratacels a primera línia de la costa, es va posar les mans al cap. Va ser com una humiliació, perquè, a més, es veia obligat, per obtenir qualsevol permís, a dirigir-se a l'Ajuntament de Castell-la Platja d'Aro, i estava barallat amb l'alcalde franquista... Què hauria dit, però, si hagués vist com es destruïa la falda de la muntanya que tanca la badia de Sant Pol, un nyap consentit des del democràtic ajuntament de Sant Feliu de Guíxols?

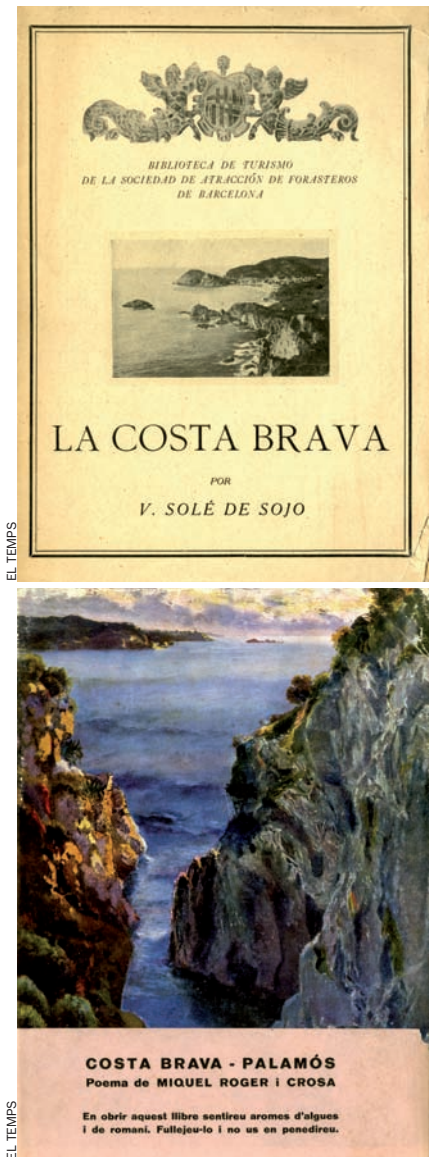
La costa dels escriptors. Josep Pla va descobrir la Costa Brava als companys de la penya de l'Ateneu Barcelonès i això va tenir una transcendència literària extraordinària. Josep Maria de Sagarra va anar-hi per primer cop convidat per Pla i després va fer seu el Port de la Selva, com també el va fer seu J. V. Foix. Els escriptors que ja la coneixien, perquè hi havien nascut, també van fer-ne matèria literària, com ara Ruyra, Gaziol, Ferran Agulló, el seu padrí, o Miquel Roger i Crosa, autor del recull de poemes *Costa Brava. Palamós*, del 1953.

Tots aquests autors van convertir la "costa brava", escrita per Ferran Agulló, en minúscula, quan la va batejar, en la Costa Brava, en majúscula, sovint a través de la polèmica: no tothom creia que era igual de brava tota la costa de l'Empordà i la Selva. Agulló mateix, quan el 1917 va recollir el seu article de *La Veu* al volum *Marines*, ja va escriure el topònim en majúscula.

L'èxit literari de la Costa Brava va ser tan extraordinari que l'any 1958, l'Editorial Barcino podia dedicar un text a *La Costa Brava vista pels escriptors catalans*, del verdaguerià Joan Torrent i Fàbregas. I fins i tot Joan Coromines, contrari als invents lingüístics, especialment els creats pels escriptors, va acceptar el topònim amb els braços oberts.

Els escriptors no tan sols es van interessar per les virtuts paisatgístiques de la Costa Brava. En començar a prendre cos, personalitat i força el fenomen turístic, van sortir, guies a banda, tota mena de cronistes. El lloretenc Esteve Fàbregas i Barri publica, l'any 1970, *Vint anys de turisme a la Costa Brava*. M. Costa-Pau publica el 1966 *Turistes, sirenes i gent del país*, molt costabravenc. Jaume Pol Girbal, *El món de la Costa Brava*, el 1986. Escriptors i periodistes són requerits per fer-ne guies, de V. Solé de Sojo, abans de la guerra (1929) a Nèstor Luján, després de la guerra, i, ja no diguem, Josep Pla. I el prolífic Xavier Febrés converteix el món cultural i social de la Costa Brava, en especial el que envolta Palafrugell, en un dels seus temes preferits.

La Costa Brava va inspirar també un dels grans èxits del teatre català. El ninotaire, periodista i autor teatral Joaquim Muntanyola estuejava –i esti-

Guia de Solé de Sojo, del 1929, i coberta del llibre de versos *Costa-Brava-Palamós*, de Miquel Roger i Crosa, del 1953.

ueja– a la Platja d'Aro i va voler testimoniar, en clau d'humor, l'adveniment del turisme en un poble rural. Va ser *En Baldiri de la costa*, un dels grans èxits de Pau Garsaball –es va estrenar al teatre Talia de Barcelona el 1965– tres anys després interpretat, al cinema, per Joan Capri.

La costa dels francesos. Del 1967 a mitjan anys 70, el diari francès de Perpinyà *L'Indépendant* va publicar cada estiu una edició especial dedicada a la Costa Brava, adreçada als turistes francesos, amb pàgines de l'actualitat dels famosos que la visitaven, o bé dels famosos que hi vivien i que eren coneguts del públic francès, com Salvador

Dalí, estrella habitual del diari. El diari també era molt llegit i seguit pels turistes catalans i empresaris turístics.

Va fer molt conegut Cadaqués entre els francesos l'escriptor Henri-François Rey, resident a Cadaqués. Va escriure una novel·la ambientada a Cadaqués mateix, que va ser molt llegida a França, *Les pianos mécaniques*, que J. A. Bardem va adaptar el 1965 al cinema amb Melina Mercouri, James Mason i Hardy Kruger, i que també hi va ser rodada.

França va fer seva una part de la Costa Brava en construir-hi, el 1962, tota una vila, el Club Méditerranée de Cadaqués, en allò que després fou declarat parc natural del cap de Creus i que, en aquests moments, és en procés d'enderroc.

La Platja d'Aro, primer municipi turístic. Les velles postals de la deserta platja d'Aro indiquen que és una platja de Sant Feliu de Guíxols. Era la ciutat més propera. Desconeixien que pertanyia a un poble de pagès de l'interior, Castell d'Aro.

Quan el 1929 Vicent Solé de Sojo fa la seva guia de la Costa Brava, salta de Sant Feliu a Palamós sense esmentar per res la platja de la vall d'Aro, com també era coneguda.

Quan l'any 1950 Agustí Cardós publica la seva *Costa Brava* a l'editorial Miquel Arimany, proposa una sèrie de trajectes per recórrer-la de dalt a baix i tots són de Sant Feliu de Guíxols a l'interior –Santa Cristina d'Aro, Romanyà de la Selva, Solius i Castell d'Aro pel Remei–; cap per la Platja d'Aro, per la costa, tampoc per Fenals, el nucli mariner de la Vall d'Aro.

Aquest mateix any 50, la guia *Teide Costa Brava y Gerona*, escrita per Santiago Sobrequés de forma anònima, constata que la Platja d'Aro és un "caserio" i que ja és constituït per una multitud de petites torres d'estiueig envoltades de pins, que alternen amb antigues masies, perquè el lloc és eminentment agrícola tot i la proximitat de la mar. Per la facilitat de comunicació, la platja és una autèntica colònia estiuenca dels gironins, constata. La guia inclou una llista d'hotels i pensions i els dos de la Platja d'Aro, el Costa Brava i el Miramar, apareixen formant part, com era lògic, de Castell d'Aro.

La marca turística *Platja d'Aro* ha de néixer, encara.

L'any 1952, quan el Fomento del Turismo de Girona publica la revista *Gerona turística*, parla de totes les poblacions de la Costa Brava i no diu res de la Platja d'Aro: no existia com a destí turístic ni com a punt d'atracció turística. Només un hotel hi posa publicitat, el Costa Brava, d'en Leopoldo Prats, però per trucar-hi, cal demanar el número 131... de Sant Feliu de Guíxols. En contrapartida, Tossa i fins i tot l'Escala dels pescadors ja tenen planes senceres d'anuncis d'hotels i restaurants.

L'any 1958, la *Guia Turística Costa Brava* en castellà, francès, anglès i alemany, que impulsa l'administració, ja s'atura a la Platja d'Aro i pronostica que la seva gran extensió la fa ideal per a futures urbanitzacions, "i l'espera un futur brillant en l'aspecte turístic". Llavors ja hi ha més hotels. L'hotel Caleta Palace l'anuncien quan encara està en construcció. N'hi ha divuit més i un *night club* que és alhora bar, boïte, jardí de festes, el Flamingo. Llavors, ja no cal demanar a la telefonista un número de Sant Feliu de Guíxols; la població ja disposa de centraleta i així, el número del Costa Brava passa del 131 al 6.

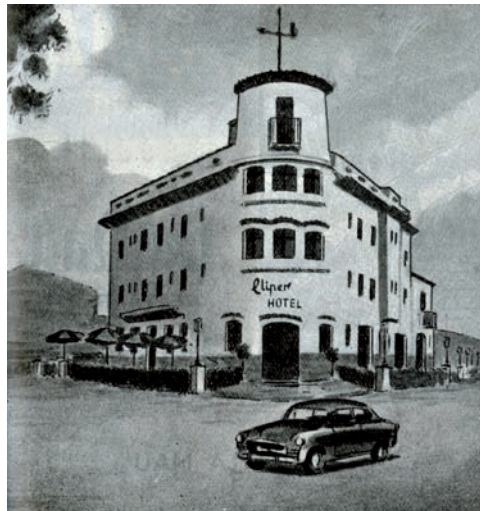
Som a prop del gran canvi. A principi dels 60, el ple de l'ajuntament decideix de traslladar la capitalitat del municipi a la Platja d'Aro. Hi ha un batlle espavilat que se'n surt, Joan Cargol, un carter de Sant Feliu de Guíxols reconvertit en empresari hotelier. És un fet excepcional a la Costa Brava. Sant Antoni de Calonge no podrà *deslliurar-se* mai de Calonge i tampoc l'Estartit de Torroella de Montgrí.

De cop i volta, el "caserio", el soral colonitzat pels estiuejants benestants de Caçà, Llagostera i Girona, és el primer i únic municipi autènticament turístic de la Costa Brava, cent per cent turístic i amb un alcalde i uns regidors –bàsicament, Jordi Comas– dedicats de ple a dirigir el creixement turístic del municipi.

Cal créixer de cop: autoritzem gratacels a primera línia de mar. Cal assegurar l'estabilitat del visitant i no dependre dels *tour* operadors: prohibim la construcció de més hotels i afavorim la d'apartaments. Com ho podia fer, això, un ajuntament? Amb enginy: van dictar una disposició que obligava tot hotel

La Platja d'Aro, la platja més gran de la Costa Brava, els anys 50, quan comença a rebre turistes. Anunci de l'hotel Cliper, del 1958, quan encara no s'havia asfaltat ni urbanitzat el carrer principal de la població, la carretera de Sant Feliu a Palamós.

nou a construir una plaça d'aparcament per habitació. Conseqüència: cap empresari no va voler construir-hi ni un hotel. Cal combinar el turisme de massa amb la tranquil·litat. Res de sentir música pel carrer, com a Lloret de Mar. La música, als bars, totalment prohibida. Ara bé –li deia oficiosament el regidor o el municipal a l'amo del bar–, poseu-ne si voleu, però compte a posar-la alta, perquè si el senyor alcalde passa pel carrer i la sent, us tancarà el bar.

Cal promoure el municipi a l'exterior. Com? Amb una campanya que arribi a tot Europa: "El amor se cita en Playa de Aro". Parelles de tot el món, per sorteig, feien estades de franc a la població. Això els va fer sortir al *No-Do*, el noticiari que es projectava, per obligació, a totes les sales de cinema. I, per tant, fer conèixer la Platja d'Aro a tot Espanya.

Cal buscar el turisme de qualitat. Ja està bé que a les terrasses dels bars es cobri més que enlloc: vindrà la gent amb més poder adquisitiu.

Cal separar el dia –la platja, el banyador, la tovallola, la sorra– de la tarda –la terrassa, el passeig, vestit elegantment– i la nit –els bars de copes, les discoteques i les sales de concert. Com? Impedint que hi hagi terrasses al passeig de mar. Més encara, impedint que es construeixi un passeig de mar. D'aquesta manera, la gent, de tornada de la platja, anava a casa seva a vestir-se i passejava pel passeig de la carretera, un dels espectacles més seguits a tota la costa, fins al punt que

acabà matant l'ambient de tarda i nit del poble veí de Sant Feliu de Guíxols. Dificilment una persona amb banyador gosava passejar per la carretera. A més, la policia municipal tenia ordres de demanar que es tapés amb una camisa o una samarreta.

Volia una ciutat tan ideal que fins i tot va prohibir que els pagesos anessin a fer-hi mercat –els compradors podien anar als de Sant Feliu o Palamós– i va impedir que el ministeri hi construís cases barates: els obrers, els cambres, acabada la feina, cap a Sant Feliu o Palamós. El governador civil va notificar que havien concedit unes cases barates, a la població. Sabia que Llagostera n'havia demanat i va dir a l'alcalde que si les volia, eren per a ell. I així va ser.

Tot això, i la fama de les actuacions d'estrelles de la cançó, va convertir la Platja d'Aro, durant els 60, 70 i 80, en la capital del *glamour*. Julio Iglesias, Charles Aznavour, Demis Roussos hi actuaven sovint. Les tres grans discoteques de la costa es van instal·lar a la Platja d'Aro: Tiffanys, Maddox i Pacha. Maddox era la de la *gauche divine*, que dividia les seves nits amb Palamós –on actuava Antonio Gades– i Calella de Palafrugell.

Aquella Platja d'Aro d'en Cargol s'ha anat desvirtuant amb el temps, però la seva energia no ha defallit mai i, per tot això, ha esdevingut, fet i fet, la capital de la Costa Brava.

Lluís Bonada